

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ &
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ & ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ

Σχολικός Σύμβουλος ΠΕ16 ΜΟΥΣΙΚΩΝ
ΜΑΚΑΝΤΑΣΗΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ
Περιοχή ευθύνης: Αργολίδα, Αργολίδα, Κορινθία,
Λακωνία, Μεσσηνία

Τηλ: 6977611060

E-mail: makadiver@hotmail.gr

Πληροφορίες: Χρήστος Νίκου

Τηλ: 2710 - 233 312

Fax: 2710 - 230 268

E-mail: ssynvoul@dide.ark.sch.gr

Τρίπολη 22-11-2010

Αριθμ. Πρωτ.: 1054

ΠΡΟΣ: 1. Υπουργό Παιδείας
κ. Άννα Διαμαντοπούλου
2. Υφυπουργό Παιδείας
κ. Εύη Χριστοφιλοπούλου
3. Γενικό Γραμματέα Υπουργείου
Παιδείας κ. Βασιλή Κουλαϊδή
4. ΣΕΠΕΔ
5. Καλλιτεχνική Επιτροπή Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ.
6. Πανελλήνια Ένωση Γονέων Μ.Σ.

ΚΟΙΝ.: 1. Περιφερειακό Διευθυντή Π/θμιας &
Δ/θμιας Εκπ/σης Πελοποννήσου
2. Τμήμα Επιστημονικής και
Παιδαγωγικής Καθοδήγησης Δ.Ε.
Πελοποννήσου

ΘΕΜΑ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ- ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΩΝ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΣΤΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

I. ΓΕΝΙΚΑ

Κοινό τόπο αποτελεί η διαπίστωση ότι τα προγράμματα των Ωδείων είναι απαρχαιωμένα - και κατά συνέπεια άσκοπο το να βασιστούν επάνω τους εκείνα των Μουσικών Σχολείων. Ποιά θα έπρεπε όμως να είναι η σύγχρονη μορφή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της μουσικής; Ποιός πρέπει να είναι ο στόχος του σχολείου;

Κατ' αρχάς, ο ρόλος του σχολείου δεν είναι να εκπαιδεύσει επαγγελματίες μουσικούς. Η μουσική έχει πολλαπλά οφέλη: οξύνει τον νού, σφυρηλατεί τον χαρακτήρα, διευρύνει τους ορίζοντες και αναπτύσσει την δημιουργικότητα και το πνεύμα συνεργασίας. Επειδή όμως το Ελληνικό Εκπαιδευτικό σύστημα δεν έχει συλλάβει τέτοιους υψηλούς στόχους - σε τέτοια περίπτωση θα είχε το μάθημα της Μουσικής περίοπτη θέση και πρώτιστη σημασία, ιδιαιτέρως μάλιστα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, όπως είχε στην αρχαιότητα - παραμένουμε προς το παρόν στον στοιχειώδη στόχο της βασικής αισθητικής αγωγής, της καλλιέργειας της ακοής και της ικανότητας των παιδιών τουλάχιστον να τραγουδούν σωστά. Με ακούσματα καλής ποιότητας και επαρκούς ποικιλίας θα αποτελέσουν στο μέλλον ακροατήριο με υψηλή αισθητική και σοβαρά κριτήρια. Έχει άλλωστε αποδειχτεί, και ιδιαίτερα στην περιφέρεια, ότι τα Μουσικά Σχολεία αποτέλεσαν σημαντική εστία πολιτισμού, και ιδιαίτερα με τον καθοριστικό ρόλο που έπαιξαν στη διάσωση και διάδοση της Ελληνικής μουσικής παράδοσης. Σ' αυτό το πλαίσιο στόχων πρέπει να αρχικά να κινηθεί η διάρθρωση του αναλυτικού προγράμματος των μουσικών μαθημάτων.

Η εκμάθηση του πενταγράμμου, στο βαθμό που βοηθά την νοητική ανάπτυξη είναι χρήσιμη - όχι όμως για να επαναλαμβάνουν τα παιδιά τις ίδιες αδιάφορες ασκήσεις σολφέζ, αλλά για να μπορέσουν να δημιουργήσουν σχολικές χορωδίες με πολυφωνικές δυνατότητες και να μάθουν να απολαμβάνουν τη μουσική.

Τα θεωρητικά μαθήματα υπό την συνήθη έννοια της απομνημόνευσης πολλών σελίδων, όπως στην Ιστορία μουσικής, χωρίς τα ακουστικά παραδείγματα που κάνουν αντιληπτή την εξέλιξή της, καθίστανται άχρηστα και μισητά. Είναι πολύ σημαντικότερο τα παιδιά να ακούνε μουσική, παρά να διαβάζουν γι' αυτήν.

Τα Μουσικά Σχολεία έχουν εξ ορισμού υψηλότερες απαιτήσεις προόδου στο αντικείμενο, χωρίς όμως και πάλι να πρέπει να αναλάβουν τον ρόλο της επαγγελματικής εκπαίδευσης, κάτι που θα τα μετέτρεπε σε τεχνικές - επαγγελματικές σχολές για λίγους. Η μουσική είναι ευρύτατη δραστηριότητα, μέρος της καθημερινής ζωής και δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπίζεται στενά ως ένα ακόμη γνωστικό αντικείμενο ή ως επαγγελματική κατεύθυνση.

Με ένα ευέλικτο αλλά και ρεαλιστικό πρόγραμμα, με μαθήματα επιλογής όχι κοινά για όλους, το Μουσικό Σχολείο μπορεί να καλύψει όλο το φάσμα των ενδιαφερόντων των μαθητών για τη μουσική, από την απλή ακρόαση, (που θα παρέχεται όμως με συστηματικό τρόπο), ως την επαγγελματική ενόργανη άσκηση, και από την θεωρητική εμβάθυνση ως την συλλογική δημιουργία. Τα μαθήματα επιλογής που σήμερα προβλέπονται στη νομοθεσία είναι σε σημαντικό ποσοστό πολύ εξειδικευμένα κι έτσι, εκτός της εκφυγής από την φύση του γενικού σχολείου (σε αντιδιαστολή με την τεχνική σχολή) γίνονται και ανέφικτα, με τα δεδομένα της υλικοτεχνικής υποδομής, των διαθέσιμων κονδυλίων και του διδακτικού προσωπικού.

II. ΤΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ

Η Θεωρία είναι η Γραμματική της μουσικής και η Αρμονία το Συντακτικό της. Έτσι, η διδασκαλία τους θεωρείται αυτονόητη για την κατανόηση της μουσικής γλώσσας. Το ίδιο, άλλωστε, ισχύει αντιστοίχως για την Βυζαντινή σημειογραφία και τα στοιχεία των ήχων. Για την Ιστορία και τη Μορφολογία, όμως, οι στόχοι δεν είναι το ίδιο σαφείς και έτσι διδάσκονται με επιφανειακό τρόπο χωρίς να εξηγείται η λειτουργική τους σημασία και χρησιμότητα, που είναι η απόκτηση εφοδίων για την ανάλυση των μουσικών έργων και την επαφή με τη σκέψη των συνθετών. Όλα αυτά τα μαθήματα είναι αυτονόητο ότι πρέπει να συνοδεύονται από την ανάλογη καλλιέργεια της ακοής, τόσο με σολφέζ - νικτέ - πρίμα βίστα και μουσικά παραδείγματα, όσο και με ακρόαση επιλεγμένης μουσικής για την κατανόηση της αξίας αλλά και της εξέλιξής της.

1) **Θεωρία** Στο Δημοτικό πρέπει να περιορίζεται στα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την ανάγνωση παρτιτούρας και να μεταδίδεται με εμπειρικό κυρίως τρόπο: Νότες, αξίες, ρυθμός, μέτρο και οπλισμοί. Η μαθηματική σκέψη που απαιτείται για την ολοκληρωμένη ανάλυση του τονικού συστήματος (τονικότητες, οπλισμοί, κύκλος με πέμπτες) συνήθως δεν επαρκεί σ' αυτές τις ηλικίες. Είναι όμως σημαντικό να καλλιεργείται σωστά η αίσθηση του τονικού ύψους (ψηλά - χαμηλά, ανεξάρτητα από το δυνατά - σιγά ή τη θέση του κεφαλιού!). Στο Γυμνάσιο υπάρχει ο χρόνος να εξηγηθούν δυσκολότερες έννοιες και μηχανισμοί, ώστε να δημιουργηθούν σωστές βάσεις: Τονικότητα (σε διάκριση από την κλίμακα), η έλξη του ημιτονίου, οπλισμοί και κύκλος με τις πέμπτες, το μέτρο ως ορισμός της περιοδικότητας του τονισμού, συμφωνία - διαφωνία και ενεργειακό περιεχόμενο αρμονικών διαστημάτων και συγχορδίων.

2) **Αρμονία** Προϋπόθεση για την έναρξη της σπουδής της η ολοκληρωμένη γνώση της Θεωρίας. Επομένως, δεν πρέπει να θεωρείται αυτονόητη η προαγωγή όλης της τάξης στην Αρμονία, ούτε και να φεύγουν απαραίτητως από το Μουσικό Σχολείο όσοι δεν τα κατάφεραν στη Θεωρία, αλλά να βρεθούν οι λύσεις στα πλαίσια του ευέλικτου προγράμματος, δεδομένου ότι, αποδεδειγμένα, η κατανομή των παιδιών σε τάξεις και τμήματα με βάση αποκλειστικά την ηλικία τους ή τα έτη σπουδών τους στο οποιοδήποτε αντικείμενο είναι μέθοδος αποτυχημένη. Το ουσιαστικό περιεχόμενο του μαθήματος είναι η απόκτηση δεξιοτήτων εναρμόνισης και συνοδείας και κατ' επέκταση η κατανόηση των διαφόρων στυλ κατά εποχές, καθώς και η πρακτική άσκηση συνοδείας και ανάγνωσης από αριθμημένο μπάσο είτε στο πιάνο, είτε στην κιθάρα που οδηγεί στην ακουστική εξοικείωση με τη λειτουργία της αρμονίας. Η γραφή για 4φωνα χορωδία (το αντίστοιχο του λεγομένου "ειδικού" Αρμονίας) είναι τεχνική χρήσιμη για όσους θα κατευθυνθούν προς το Δίπλωμα Σύνθεσης ή τις Πανελλήνιες εξετάσεις και όχι για όλους, οπότε θα πρέπει να είναι μάθημα επιλογής στο Λύκειο.

3) **Ιστορία** Ο πραγματικός της ρόλος είναι να εξηγήσει την εξέλιξη της μουσικής, σε επίπεδο ακουστικών νόμων και φόρμας, και όχι τα βιογραφικά των συνθετών. Πρέπει λοιπόν να διδαχθεί με ηχητικά παραδείγματα και με τρόπο ώστε να μάθουν οι μαθητές να αναγνωρίζουν το στυλ των διαφόρων εποχών και των σημαντικότερων συνθετών. Τεστ με ανοιχτά βιβλία και βάρος στις ακουστικές εξετάσεις.

4) **Μορφολογία** Στην ουσία είναι μέρος του μαθήματος της ιστορίας και θα έπρεπε (στο προχωρημένο στάδιο) να συγχωνευθούν, αφού εξετάζει τα δομικά στοιχεία της εξέλιξης της μουσικής. Έχοντας οι μαθητές ολοκληρώσει τα θεωρητικά αυτά μαθήματα, θα είναι έτοιμοι να προχωρήσουν σε βάθος την ανάλυση της παρτιτούρας, που είναι και ο τελικός στόχος, τόσο για τον συνειδητό ακροατή όσο και για τον συνειδητό ερμηνευτή.

III. ΤΑ "ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑ" ΟΡΓΑΝΑ (ΑΝΑΦΟΡΑΣ)

Πρέπει να υποστηριχθεί η λογική των οργάνων αναφοράς που δεν αποτελούν αυτοσκοπό, αλλά εργαλεία για την κατανόηση της μουσικής. Προφανώς είναι απαραίτητες κάποιες τεχνικές ασκήσεις, αλλά πρέπει να απεγκλωβιστούν οι μαθητές από το Ωδειακό πρόγραμμα (ειδικά στο πιάνο). Θεωρώ επίσης ότι η κιθάρα (εφόσον είναι το όργανο επιλογής) ως πολυφωνικό όργανο συνοδείας μπορεί να αντικαταστήσει το πιάνο ως όργανο αναφοράς για τη Δυτική μουσική, απαλλάσσοντας τους σπουδαστές της από την υποχρέωση να μελετούν (;;) πιάνο και υποχρεώνοντάς τους να αξιοποιούν πολύ καλύτερα τις δυνατότητες του οργάνου. Αντίστοιχα, για την Παραδοσιακή μουσική, το βιολί ή το κανονάκι (και πάλι εφόσον είναι το όργανο επιλογής) μπορεί να αντικαταστήσει τον ταμπουρά, ως εργαλείο κατανόησης των διαστημάτων και των ήχων στο (μη συγκερασμένο) Βυζαντινό σύστημα. Στις περιπτώσεις δε, όπου το πρόγραμμα περιλαμβάνει το ίδιο όργανο επιλογής με το υποχρεωτικό, οι ώρες πρέπει να αξιοποιηθούν με τελειώς διαφορετικό τρόπο - και πιθανώς και με διαφορετικό καθηγητή, αν είναι απαραίτητο - ώστε να μην επικαλύπτονται και επαναλαμβάνεται η ίδια ύλη και οι ίδιες ασκήσεις στα δύο διαφορετικά πεδία. Η διδασκαλία του υποχρεωτικού οργάνου, επομένως, είναι μια ιδιαίτερα εξειδικευμένη εργασία.

IV. ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Το όργανο επιλογής πρέπει να είναι πραγματικά στην επιλογή του μαθητή και όχι υποχρεωτικό. Εάν δηλαδή κάποιος είτε δεν θέλει να ασχοληθεί ειδικά με όργανο ή ακολουθεί ήδη καθηγητή σε Ωδείο, θα πρέπει να διαλέξει για τις ανάλογες ώρες κάποιο άλλο μάθημα επιλογής. Εννοείται ότι θα παρακολουθεί κανονικά τα όργανα αναφοράς που έχει επιλέξει. Με τον τρόπο αυτό αφαιρούμε την απαίτηση της μελέτης ενός οργάνου από μαθητές που δεν έχουν διάθεση να αφιερώσουν τις απαραίτητες ώρες (και η εμπειρία έχει αποδείξει ότι τελικώς δεν το κάνουν!), καθώς και την επικάλυψη ή και αντιφατικότητα που συχνά δημιουργεί η παράλληλη μελέτη οργάνου με δύο καθηγητές, στο ωδείο και στο σχολείο - εκτός αν ο μαθητής το επιλέγει.

V. ΑΛΛΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Τα μαθήματα αυτά μπορούν είτε να αποτελέσουν βοήθημα για μεγαλύτερη εμπάθυση σε αντικείμενο που ήδη διδάσκεται, όπως Αρμονία Πανελληνίων, Αρμονική Ανάλυση, Ιστορία κάποιας περιόδου που ενδιαφέρει ή κάποιο ιδιαίτερο μουσικό σύνολο με καθοδήγηση καθηγητή (π.χ. σύγχρονη μουσική, τζαζ ή μπαρόκ), είτε προσθήκη μαθήματος όπως δεύτερου οργάνου επιλογής του μαθήματος **φωνητικής**, χορωδίας, μουσικής τεχνολογίας, ηχοληψίας, μουσικής ακρόασης και ανάλυσης σε διάφορα είδη μουσικής ή στοιχείων εθνομουσικολογίας, κάποια από τα οποία, εκτός του γενικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζουν, μπορούν να αποτελέσουν και σοβαρή προετοιμασία για κάποια ανάλογη τριτοβάθμια σχολή. Τέτοια μαθήματα θα μπορεί ο κάθε μαθητής να επιλέξει 2 ή 3, ανάλογα με τις δυνατότητες του ωρολογίου προγράμματος.

VI. Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Είναι προφανές από όλα τα παραπάνω, ότι ένα καινούργιο, δημιουργικό και λειτουργικό πρόγραμμα στα μουσικά μαθήματα θα απαιτήσει και καινούργιες δεξιότητες από τους διδάσκοντες. Υπάρχουν μουσικοί με τέτοια προσόντα, που τα έχουν αποκομίσει στις σπουδές τους είτε στα Ωδεία, είτε στα Πανεπιστήμια είτε στις Ακαδημίες του εξωτερικού, ανεξάρτητα από την τυπική αναγνώριση ή όχι των τίτλων τους από το Ελληνικό κράτος. Γνωρίζουμε όλοι ότι ακόμη και δύο φαινομενικά ίδια πτυχία μπορεί να κρύβουν δύο ανθρώπους με πολύ διαφορετικό επίπεδο ή διαφορετική κατεύθυνση στην εξειδίκευσή τους. Η δημιουργία ενός καινοτόμου αναλυτικού προγράμματος πρέπει να οδηγήσει αφενός στην επιμόρφωση όσων από τους μονίμους καθηγητές μουσικής θελήσουν να ενταχθούν σε κάποιον νέο τομέα και αφετέρου στην εξειδίκευση των απαιτούμενων ουσιαστικών προσόντων στους μελλοντικούς διαγωνισμούς για τους διορισμούς που θα καλύψουν τις οργανικές θέσεις. Πρέπει κάποτε να ξεφύγουμε ως χώρα από τα στενά και περιοριστικά πλαίσια επιλογής εξειδικευμένου προσωπικού με πολύ γενικά κριτήρια, όπως οι τίτλοι σπουδών ή τα έτη προϋπηρεσίας και να τολμήσουμε να ζητήσουμε τα ειδικά προσόντα ώστε να προσληφθούν πραγματικά οι πλέον κατάλληλοι άνθρωποι για τη σωστή τους θέση.

Άρρηκτα συνδεδεμένα με τα παιδαγωγικά ζητήματα είναι και τα εργασιακά προβλήματα των εκπαιδευτικών της μουσικής. Η απαράδεκτη ως σήμερα τακτική να αντιμετωπίζεται ως εποχικούς εργαζομένους που προσλαμβάνονται χωρίς να αξιολογούνται με διαγωνισμούς όπως όλες οι άλλες ειδικότητες της Εκπαίδευσης, ως

αναπληρωτές και ωρομίσθιοι επί σειρά ετών για να καλύπτουν οργανικά κενά πλήρους απασχόλησης, πρέπει να σταματήσει. Έχει άμεσο, αρνητικό αντίκτυπο στη λειτουργία των Μουσικών Σχολείων δηλαδή στους ίδιους τους μαθητές, και το προσφερόμενο εκπαιδευτικό έργο: Χιλιάδες χαμένες ώρες μαθημάτων, αναπόφευκτη χαλάρωση των παιδιών σ' ένα τόσο ασταθές σχολικό περιβάλλον, συνεχείς αλλαγές καθηγητών στα ατομικά μαθήματα που εμποδίζουν τη δημιουργία μιάς διαρκούς σχέσης δασκάλου - μαθητή, και φυσικά αδυναμία εφαρμογής οποιουδήποτε προγράμματος με καινοτομίες και φιλοδοξίες για την εξέλιξη των μαθητών.

Αυτονόητη προϋπόθεση για την εφαρμογή τέτοιων πολιτικών είναι ο επαναπροσδιορισμός του θεσμού και κατόπιν η διαρκής αξιολόγησή του κατά τακτά χρονικά διαστήματα (κάθε 3-5 έτη), που σε τελική ανάλυση, είναι και ο μόνος ασφαλής δείκτης για τις βαθύτερες σκέψεις και προθέσεις της Πολιτείας για την ανάπτυξη και πλήρη αξιοποίησή του.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΜΑΚΑΝΤΑΣΗΣ
ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ